

***Концептуальні засади
стратегічного планування
забезпечення національної
безпеки***

Планування є однією з головних функцій управління. Воно може бути довгостроковим, короткостроковим, оперативним, стратегічним тощо.

У загальному вигляді стратегічне планування – це планування комплексу заходів, що передбачають, зокрема:

- визначення (уточнення) пріоритетів (цілей) будь-якої організації (у даному числі держави), досягнення яких має визначальне (доленосне) значення для майбутнього організації;
- стратегічний аналіз та прогнозування як своєї політики, так і наявних й можливих конкурентів;
- визначення шляхів, механізмів, засобів і способів досягнення зазначених пріоритетів (цілей).

Як правило, у процесі стратегічного планування на загальнодержавному рівні визначають:

- місію та стратегічні цілі держави;
- здійснюють комплексний аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів, що можуть привести до досягнення, утримання, розвитку і капіталізації її конкурентних переваг;
- виконують аналіз варіантів стратегій можливих дій та здійснюють вибір найбільш оптимальної у визначеному періоді часу

Кінцевим результатом планування є затвердження нормативно-правового документа (концепції, стратегії, доктрини, державної програми тощо). З огляду на сказане стратегічне планування забезпечення національної безпеки – це передусім планування реалізації політики національної безпеки, визначеної чинним законодавством держави. Водночас його результати та наслідки реалізації здійснюють значний вплив і на вказану політику

Основними завданнями, які вирішуються у процесі стратегічного планування забезпечення національної безпеки є:

- підготовка пропозицій щодо підвищення ефективності політики національної безпеки;
- визначення напрямів розвитку складових сектору безпеки;
- підготовка пропозицій з реалізації державної політики у сфері оборони та військового будівництва;
- визначення (уточнення) органів державної влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, діяльність яких прямо або опосередковано здійснює вплив на забезпечення національної безпеки;
- визначення обсягу та механізму фінансування заходів щодо реалізації державної політики національної безпеки.

Стратегічне планування забезпечення національної безпеки складається із таких основних етапів:

- ініціювання та узгодження процесу стратегічного планування;
- визначення місії, цінностей, завдань сектору безпеки та його окремих складових;
- здійснення стратегічного моніторингу та аналізу зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на національні інтереси з метою виявлення можливостей, загроз (ризиків, викликів), проблем, розв'язання яких має визначальне значення для забезпечення національної безпеки;
- розробка (уточнення) та затвердження концепцій, доктрин, стратегій, інших керівних документів з питань забезпечення національної безпеки та розробка (уточнення) ефективних процедур їх впровадження

У процесі виконання вказаних завдань також уточнюються (у частині видатків на національну безпеку та оборону):

- прогностні показники зведеного бюджету України за основними видами доходів і видатків;
- фінансування на довгострокову перспективу;
- проект Державного бюджету на відповідний рік.

Тобто вказане планування передбачає обґрунтування та розрахунки забезпечення матеріальними, фінансовими і людськими ресурсами програмних заходів реформування та розвитку сектору безпеки з урахуванням завдань, які на нього покладаються згідно чинного законодавства.

Основними вихідними даними для здійснення стратегічного планування забезпечення національної безпеки, зокрема, є:

- результати аналізу стану та динаміки змін геополітичної, геоекономічної, воєнно-політичної обстановки у світі та соціально-економічної ситуації у країні;
- результати аналізу стану та тенденцій розвитку сектору безпеки;
- місія та завдання складових сектору безпеки в умовах мирного часу, надзвичайної ситуації та особливого періоду;
- зведений державний бюджет;
- інші необхідні дані.

Водночас, як і теорія національної безпеки, понятійно-категорійний апарат стратегічного планування забезпечення національної безпеки знаходиться у стадії динамічного розвитку. Його наукове обґрунтування, офіційне визнання та практична реалізація при розробці та впровадженні політики національної безпеки – одна з *головних проблем, на розв'язання якої сьогодні здійснює вплив низка чинників, серед яких передусім такі:*

- нечіткість та неоднозначність при формулюванні одних і тих самих понять (дефініцій) наведених у чинній нормативно-правовій базі, а також непоодинокі використання тих, які офіційно (на нормативному рівні) до цього часу не визначені;
- відсутність державного стандарту та необхідної довідкової літератури з термінології у цій сфері, як наслідок значного відставання розробки та впровадження категорійно-понятійного апарату стратегічного планування від практичних потреб системи забезпечення національної безпеки;
- не належна скоординованість дій науковці та практиків при формулюванні та застосуванні понятійно-категорійного апарату стратегічного планування в офіційних документах органів державної влади (Закони, Укази Президента України та ін.);
- безсистемне копіювання без належної наукової експертизи з боку фахівців у сфері державного управління та національної безпеки понятійнокатегорійного апарату стратегічного планування, який використовується в офіційних документах інших країн.

Тобто Стратегія охоплює всі питання практичної (в контексті – безпосередньої) діяльності по забезпеченню безпеки в політичній, економічній, воєнній та інших областях внутрішньої та зовнішньої сфери діяльності держави, яка за певних умов передбачає використання сили (в будь-якому вимірі – політичної, економічної, військової тощо) для здійснення впливу, підтримки, контролю чи прямого примусу.

Тобто у загальному випадку Стратегії має охоплювати та забезпечувати концентрацію зусиль держави, спрямованих на протидію реальним чи потенційним загрозам досягнення національних цілей з урахуванням можливого використання сили

У чинній Стратегії національної безпеки України, серед стратегічних завдань, спрямованих на підвищення ефективності державного управління визначено й ті, які безпосередньо стосуються питань вдосконалення стратегічного планування забезпечення національної безпеки. Серед них, зокрема:

- розвиток системи стратегічного планування, координації та контролю діяльності сектору безпеки;
- законодавче уточнення завдань і функцій суб'єктів забезпечення національної безпеки, у тому числі в умовах особливого періоду та кризових ситуацій;
- посилення прогностичної функції системи управління національною безпекою;
- підвищення ефективності моніторингу у сфері забезпечення національної безпеки для своєчасного виявлення існуючих і нових типів загроз, розробка дієвих заходів щодо їх запобігання та нейтралізації, а відтак і своєчасного коригування пріоритетів державної політики безпеки;
- вдосконалення інформаційно-аналітичної підтримки органів державної влади в умовах кризових і надзвичайних ситуацій та особливого періоду;
- розробка та впровадження загальнодержавної системи визначення та моніторингу порогових значень показників (індикаторів), що характеризують рівень захищеності національних інтересів у різних сферах

У цих документах формулюються принципи будівництва національних збройних сил та функціонування військово-промислового комплексу, напрямки підготовки країни та її збройних сил до відбиття можливої агресії, способи використання матеріальних і людських ресурсів тощо.

Тому воєнна доктрина може складатися з кількох взаємо пов'язаних частин, зокрема: воєнно-політичної, воєнно-стратегічної, воєноекономічної. Воєнно-політична складова відображає ставлення держави до війни, джерела воєнної небезпеки, воєнно-політичні цілі держави, суб'єкти воєнно-політичного керівництва та принципи їх діяльності тощо. Воєнно-стратегічна - розкриває характер можливих війн (воєнних конфліктів) й відповідні завдання збройних сил, особливості їх будівництва, розвитку і практичного застосування, порядок комплектування та технічного оснащення, механізми управління ними, форми та способи ведення бойових дій, особливості підготовки військ, країни та населення до відбиття можливої агресії тощо. Воєнно-економічна складова присвячена питанням задоволення потреб у ресурсах, необхідних для підготовки збройних сил, країни і населення до відбиття можливої агресії.

Визначальні принципи, якими керуються при розробці Стратегії воєнної безпеки є:

- відповідність стратегічної мети і завдань політичній меті;
- завчасна всебічна підготовка держави до оборони та вміле використання наявних сил і засобів для відсічі збройної агресії;
- постійна бойова і мобілізаційна готовність збройних сил та завчасне стратегічне планування їх застосування;
- зосередження зусиль збройних сил на найважливіших напрямках та узгоджене застосування їх видів і родів, а також своєчасний маневр військами, силами і ударами в ході війни;
- завчасне створення стратегічних резервів, їх уміле використання і поновлення в ході війни;
- комплексний аналіз та передбачення подальшого розвитку воєнополітичної і воєно-стратегічної обстановки.

Стратегії воєнної безпеки (інколи їх називають – Національні воєнні стратегії) провідних країн світу постійно уточнюються і корегуються.